

Tři duchovní proudy

Bernard C. J. Lievegoed

Doufám, že jsem vás, milí čtenáři, nenudil svým včerejším příběhem o čase, který už dávno uplynul. Pokládal jsem to přesto za nutné, aby bylo zřejmé, že téma této knihy má dlouhou historii a je propleteno s vývojem anthroposofie.

Dnes chci načrtnout tři duchovní proudy, které představují ústřední téma této knihy. Prvním duchovním proudem je samotná anthroposofie. Rudolf Steiner v knize *Anthroposofické vůdčí myšlenky*, kterou psal během posledního roku života a týden co týden publikoval ve věstníku *Das Goetheanum*, popisuje cíl anthroposofie následovně: „*Antroposophie ist ein Erkenntnisweg, der das Geistige im Menschenwesen zum Geistigen im Weltenall führen mochte.*“¹⁰ Přeloženo by to mohlo být asi takto: Anthroposofie je cesta poznání, která vede ducha v bytosti člověka k duchu ve všehomíru. V anthroposofii jde tedy o cestu poznání!

Jak víme, byl to Rudolf Steiner, kdo přinesl anthroposofii. V něm můžeme vidět onoho vůdce lidstva, lidského zasvěcence, jehož úkolem bylo zpřístupnit poznání duchovních skutečností západnímu myšlení. Mohli bychom říci, že se spojil s myšlenkovými formami moderní kultury takovým způsobem, že je dokázal přetavit v pojmy, skrze něž se duchovní svět stal přístupným pro poznání, které je založeno na myšlení.

Chceme-li pochopit vývoj anthroposofie a jeho pozadí, musíme hlouběji proniknout do osudu Rudolfa Steinera, a to nejenom v jeho vtělení jako Rudolfa Steinera, ale také v jeho dřívějších inkarnacích. Tyto dřívější inkarnace známe díky tomu, že o nich mluvil s Itou Wegmanovou. V publikaci *Úkol Rudolfa Steinera pro lidstvo a Ita Wegmanová (Die Menschheitsaufgabe Rudolf Steiners und Ita Wegmani)* od Margarety a Ericha Kirchner-Bockholtových, která vyšla roku 1976 a byla určena pro členy Anthroposofické společnosti, je uvedeno, co o svých dřívějších inkarnacích sdělil Itě Wegmanové.

První inkarnace Rudolfa Steinera se ve vývoji lidstva uskutečnila relativně pozdě, okolo roku 3000 před Kristem, a je popsána v takzvaném *Eposu o Gilgamešovi* (doporučuji každému, aby si ho přečetl). V tomto eposu se vypráví o setkání dvou duší: Gilgameše, o němž Rudolf Steiner v jedné přednášce výslovně řekl, že je to „stará duše“, to znamená duše, která už má za sebou řadu vtělení, a Enkidua, což je velmi mladá duše, která tehdy procházela svou první inkarnací. Gilgamešovým charakteristickým rysem je jeho silně vyvinutá *vůle*. Gilgameš je také postavou panovníka. V eposu se nazývá uzurpátorem. Říká se, že se sám prohlásil za krále Uruku v Babylónii.

Tento Gilgameš tedy potkává Enkidua (ve starších vydáních bývá též nazýván Eabani), který je popisován jako zcela nepozemská bytost, jako člověk, který stále plně žije v kosmické realitě. Tento Enkidu je první inkarnací Rudolfa Steinera. Žije mezi zvířaty a nemá dosud žádnou pozemskou zkušenost. Teprve díky svádění a erotickému umění jedné kněžky Ištariny svatyně v Uruku v něm procitnou první astrální city. Probudí se v něm emoce a city a to z něj teprve udělá skutečného člověka. Mimo jiné se k němu v důsledku toho zvířata obrátí zády. Když se potká s Gilgamešem, hluboce se oba spřátelí.

Potom se v eposu vypráví, jak spolu tito dva přátelé bojují proti velkému černému mágovi Chumbabovi (Chuvavovi) a proti „nebeskému býku“. Po střetu s býkem Enkidu umírá a Gilgameš zůstává sám. Později se Gilgameš vydává na cestu za věčným životem. Smrt Enkidua prožívá jako velmi potupnou a chce tomuto osudu uniknout.

Na dalekém západě, v dnešním Burgenlandu [v Rakousku], nachází mysteriální centrum, jemuž vládne Utnapištim. Tento vysoký zasvěcenec ho nechává projít několika zkouškami, aby mohl dosáhnout věčného života. V bibli se Utnapištim jmenuje Noe a je inkarnací Manua. K Manuovi se v dalším průběhu našich úvah ještě vrátím.

V přednáškách, které měl Rudolf Steiner na Vánočním sjezdu v roce 1923, na němž získala Anthroposofická společnost úplně nový charakter, popisuje, jak se tyto dvě duše, Gilgameš a Enkidu, v několika po sobě jdoucích inkarnacích neustále navzájem vyhledávají a prožívají společný osud. Podrobněji to popíšu později. Z této inkarnační řady je však zřejmé, že se díky svým protikladným povahám vždy navzájem doplňují. Co jeden nezmůže, dokáže ten druhý a naopak. Tak se Rudolf Steiner se svou „sesterskou duší“ v dnešní době nebo v brzké budoucnosti opět inkarnuje, aby dokončil dílo, které začal na počátku 20. století.

V předkřesťanských dobách vycházelo poznávání duchovní reality kosmu z mysteriálních center. V té době byla všechna mystéria mystérii moudrosti. Jednalo se o malý počet lidí, kteří šli touto zvláštní cestou, aby dosáhli moudrosti, poznání duchovního světa. *Michael* byl tím, kdo jako ústřední duch Slunce zastupoval kosmickou inteligenci. Jako „správce“ kosmické inteligence pomáhal lidem dosáhnout tohoto poznání. Byl to on, kdo inspiroval lidi, kdo jim „vdechoval“ poznatky, které byly v dané chvíli nutné. Vy však, milí čtenáři, jistě víte (Rudolf Steiner na to často poukazoval), že se Michael stáhl zpět a vývoj inteligence ponechal lidem.

Tímto se stala kosmická inteligence inteligencí lidskou. Tato inteligence musí být rozvíjena a používána takovým způsobem, aby moudrost mohla být ve zlidštěné podobě darována zpět Michaelovi. Toto je jedna z klíčových myšlenek „michaelské školy“, která byla v pozemském smyslu založena na již zmíněném Vánočním sjezdu v roce 1923. Svou vnitřní aktivitou přetváříme kosmickou moudrost, která nám byla dána (například ve formě průpovědí a textů používaných v rámci michaelské školy), a tím darujeme moudrost zpět Michaelovi, tentokrát ovšem ve zlidštěné a individualizované podobě. Teprve díky těmto vnitřním činům, tedy přetavením kosmického poznání v lidské, může Michaelova moudrost získat skutečný význam pro budoucnost. Je to přitom cesta, po které může jít každý - každý svým zcela individuálním způsobem. S tímto zpětným darováním moudrosti souvisí ještě jeden aspekt, jehož se zde musíme dotknout. V takzvané *Průpovědi Základního kamene*, kterou Rudolf Steiner vyslovil na Vánočním sjezdu v roce 1923, jsou tyto verše:

Neboť vládnou a působí světové myšlenky Ducha, aby z bytosti světů svátými prosbami přivolávaly světlo...

Toto je typicky *aristotelovská* myšlenka! Duch je v realitě, nikoli za ní či nad ní, jak se domnívá Platón. Duch je skrytý v realitě a touží po světle. A úkolem člověka je spojit se s realitou natolik, aby tento duch skrytý v hmotě byl polidštěn a osvobozen.

Tento duchovní proud, proud anthroposofie a Rudolfa Steinera, hraje velmi důležitou roli ve vývoji lidstva. V porovnání s druhými dvěma proudy je však stále ještě velmi mladý! A svou dnešní podobu mohl získat teprve poté, co byly splněny dvě podmínky:

Za prvé musela skončit takzvaná kalijuga, „temný věk“, který trval od roku 3101 před Kristem až do roku 1899 po Kristu. Během tohoto období se člověk stále více uzavíral před duchovním světem a tím rozvíjel samostatný, zniterněný duševní život. Teprve po skončení kalijugy se člověk mohl opět vydat na cestu k božským hierarchiím.

Za druhé tu musel být zasvěcenec, který dokázal odít kosmickou moudrost do pozemských forem, do pozemského jazyka. Michael nemluvil německy! A právě to udělal Rudolf Steiner: spojil se se Zemí a pozemskými pojmy, pozemskou mluvou, uměním, sociálními vztahy atd. takovým způsobem, že byl schopen přetvořit Michaelovu moudrost v anthroposofii, v pozemskou, lidskou moudrost.

Co je velkým úkolem anthroposofie? Duch poutaný v hmotě touží po vysvobození prostřednictvím lidského poznání. V anthroposofii tedy jde o poznání, které se vztahuje k povaze hmoty, přírody, kosmu, člověka. To bylo posláním, misí Rudolfa Steinera. Také michaelská škola jako celek proto patří plně k proudu anthroposofie. Tento impuls se dále projevuje ve všem, co má něco společného se vzděláváním, s kurzy, s pracovními a studijními skupinami a podobně. Skoro všichni lidé, kteří se cítí být přitahováni anthroposofií, se s ní dostávají do kontaktu přes tento proud. Mnozí z nich však po nějaké době pocítí, že vlastně hledají ještě něco jiného než poznání. Čeho si člověk obzvláště všimne, je to, že jsou tu lidé, kteří chtějí něco prakticky dělat. Chtějí svými rukama měnit svět, zušlechťovat ho a proměňovat v umělecké dílo. Rudolf Steiner jednou řekl, že úkolem rosikruciánského proudu je proměnit Zemi v umělecké dílo, aby mohlo sloužit jako zárodek pro budoucí inkarnaci naší planety, takzvaný Jupiter. Všechno, co nebylo člověkem proměněno, pak odpadne a nebude moci přejít do další fáze.

Tento druhý proud odkazuje svým názvem na *Christiana Rosenkreutze*, individualitu, která pod tímto jménem vešla ve známost v jednom ze svých dřívějších vtělení. Christian Rosenkreutz má za sebou mnohem delší historii než Rudolf Steiner. Důležitou předkřesťanskou inkarnací této individuality byl Chíram Abiff, stavitel Šalomounova chrámu v Jeruzalémě.*1? Šalomoun byl člověk, který měl velké kosmické znalosti. Znal sice kosmické míry chrámu, nedokázal však určit, jak silný musí být trám, aby se nezlomil a střecha nezřítla. Na to potřeboval mistra stavitele, který uměl zacházet se zemí. Šalomoun jakožto potomek Ábelův k tomu musel najít potomka Kainova.

V takzvané *Chrámové legendě*, což je důležitý rosikruciánský text, Chíram říká, že jeho prapředkem je Túbalkain, který je původcem umění kování a stavění. Můžeme tedy říci, že rosikruciánský proud je čirým slunečním proudem, vedeným „potomky“ Kainovými. Slovo *Kam* znamená „ten, který umí“. Nikoli tedy ten, který *ví*, ale ten, který *umí*. Kdekoli se tato individualita objeví, vidíme, že si dala za cíl zušlechtit Zemi. Začíná to zemědělstvím. Kain byl první, kdo rozorал zemi, aby ji obdělal a otevřel ji životadárným silám Slunce. Je to on, kdo jako kovář proměňuje surové železo v nástroje. To je úkolem rosikruciánů: zušlechťovat hmotu.

V průběhu vývoje lidstva na sebe toto zušlechťování hmoty vzalo různé podoby. Ve středověku to byla alchymie, zkoumání čtyř živlů - země, vzduchu, vody a ohně, a hledání „kvintesence“ jako pátého živlu, totiž životní síly. Podstatou alchymie bylo přivedení pozemské substance zpět do sféry života. Taková činnost je možná jedině tehdy, když ji doprovázejí hluboké vnitřní vývojové procesy, to jest rozvíjení morálních sil. Moderní rosikruciáni jsou lidé, kteří tuto práci konají v moderním smyslu. Mám na mysli například farmaceuty v anthroposofické lékařské vědě, kteří „alchymickým“ způsobem zhotovují léky. Když vidíme, jak se tyto léky vyrábějí, pak nám nezbyvá než říci: Toto je pravá moderní alchymie!

Mám ale také na mysli biodynamické zemědělce, kteří do kompostu vkládají preparáty, mající kosmickou účinnost; kteří pozemskou substancí opět přivádějí kosmu. V kompostu je duch vysvobozován ze svého upoutání na Zemi! Skutečně tomu tak je! Ale mám na mysli také umělce vytvářející například sochu z kusu hmoty, která tím vzkvétá do krásy.

Tak můžeme vidět, že jeden moderní rosikrucián vytváří z kusu hmoty umělecké dílo

a jiný z této hmoty vezme nepatrný kousek substance a udělá z něho lék. V našich kruzích tak stále vidíme lidi, kteří mají hlubokou kar- mickou vůli jít po této cestě. Rudolf Steiner sice založil biodynamické zemědělství, uvedl, jak probíhají alchymické procesy při zhotovování preparátů, ale on sám se nikdy zemědělcem nestal. Jeho úkolem bylo totiž přinést *poznání*. A vždycky musel čekat, zda se najdou lidé, kteří s tím začnou konkrétně pracovat.

Působení Christiana Rosenkreutze prochází všemi epochami, od Kaina až k přechodu k jupiterskému období. Jím vedený duchovní proud je opravdu velmi mohutný a všeobsáhlý. Jsou lidé, kteří jsou tak silně spojeni s tímto proudem, že mu obětují celý svůj život.

Když jsem si to všechno postupně uvědomil, myslel jsem si: Zde se zjevně jedná o polaritu. Na jedné straně máme anthroposofii jako *cestu poznání*, na druhé straně praktické *konání* rosikrucianů. A pak jsem si říkal: Musí tady ale také být nějaký střed, proud, který do této polaroty vnáší rovnováhu. Tento třetí proud - tak jsem tenkrát uvažoval - musí být proudem, kterému jde o *duši*, nebo lépe o záchranu duše.

Poznání je spojeno s duchem. Lidský duch, který je zakotven ve věčnosti, je vůči nepřátelským silám imunní. Je tak vysoké duchovní kvality, že mu temné síly nemohou ublížit. Avšak lidská duše, která se nachází mezi duchem a hmotou a v níž se uskutečňují vlastní vývojové procesy, může být těmito silami ohrožena nebo dokonce zničena. Bez duše není člověk schopen získávat zkušenosti a pokračovat ve vývoji. A tak jsem si myslel: Musí existovat proud, jehož oblastí působení je záchrana lidské duše.

Dlouho jsem se potýkal s otázkou: Co je to za proud? Jednoho dne jsem se ale probudil a řekl jsem si: Jak je možné, žeš byl tak dlouho slepý?

Nejstarším vůdcem lidstva je Manu. Od lemurského období procházel vším, čím procházela lidská duše. V atlantském období založil ústřední sluneční mystéria. Zarathuštra a Hermés byli jeho žáci. Na počátku poatlantského období shromáždil Manu okolo sebe lidi, kteří si již vytvořili zárodek vědomí svého Já. S těmito lidmi odešel na východ, aby tam založil indickou kulturu. Není třeba, abych to dále rozváděl. Rudolf Steiner o tom koneckonců často mluvil. Ze staroindické kultury vzešly pod vedením Manua postupně všechny kultury, které nakonec vedly ke vzniku dnešní, západní kultury, popořadě tedy staroperská, egyptsko-ba- bylónská a řecko-římská kultura.

Právě Manu tvoří střed! Jeho úkolem je vývoj lidské duše. Neboť o to šlo v jednotlivých po sobě následujících kulturách: osamostatnění duše, nejdříve duše pociťující, pak duše rozumové a hlubšího cítění a nakonec duše vědomé.

Manu, který vedl národy z Atlantidy na východ, byl vždycky nazýván „božský Manu“. Nebyl snad tedy lidskou bytostí, to znamená vůdcem lidstva v tom smyslu, jak jsme to popsali v minulých kapitolech? Podle mého názoru to byl člověk, ten největší, který kdy žil. Ale v době před Kristem - a možná ještě i po něm - učinil sám sebe prostupným pro vznešené božské bytosti hierarchií, které pak skrze něj mohly působit. Rudolf Steiner kdysi (v jedné rané přednášce o Atlantidě) řekl, že božský Manu se jednou stane lidským Manuem. V dnešní době, řekl, jsme v našem vývoji pokročili natolik, že se lidský Manu může zjevit.

S tím jsem si lámal hlavu snad čtyřicet, padesát let. Ptal jsem se: Co to znamená, že se božský Manu stane lidským Manuem? Chtěl bych se k tomu později vrátit.

Až po své poslední operaci jsem pochopil, že tyto tři proudy působí vlastně vždycky společně - přinejmenším by to tak mělo být. Přesto je pravdou, že je vždycky položen určitý důraz buďto na anthroposofii, na rosikrucianství, nebo na proud Manuův. Je také důležité, aby člověk sám věděl, ke kterému z těchto proudů primárně patří. Zároveň si však musíme uvědomit, že tyto tři proudy se navzájem potřebují. Pokud tyto proudy blíže prozkoumáte, uvidíte, že si v běhu dějin vždy podávaly ruku a navzájem se doplňovaly. V dalších kapitolách se těmito třemi proudy budu zabývat podrobněji.